

Podpora demokratických hodnot

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Obsah

Podpora demokratických hodnot.....	1
1 Vzdělávací program a jeho pojetí.....	3
1.1 Základní údaje	3
1.2 Anotace programu.....	4
1.3 Cíl programu	4
1.4 Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu.....	5
1.5 Forma	5
1.6 Hodinová dotace	6
1.7 Předpokládaný počet účastníků a upřesnění cílové skupiny.....	6
1.8 Metody a způsoby realizace	6
1.9 Obsah – přehled tematických bloků a podrobný přehled témat programu a jejich anotace včetně dílčí hodinové dotace	6
1.10 Materiální a technické zabezpečení.....	7
1.11 Plánované místo konání	7
1.12 Způsob realizace programu v období po ukončení projektu.....	7
1.13 Kalkulace předpokládaných nákladů na realizaci programu po ukončení projektu	8
1.14 Odkazy, na kterých je program zveřejněn k volnému využití.....	9
2 Podrobně rozpracovaný obsah programu.....	10
3 Metodická část	11
4 Příloha č. 1 – Soubor materiálů pro realizaci programu.....	13
5 Příloha č. 2 – Soubor metodických materiálů	16
6 Příloha č. 3 – Závěrečná zpráva o ověření programu v praxi	18
7 Příloha č. 4 - Odborné a didaktické posudky programu	19
8 Příloha č. 5 - Doklad o provedení nabídky ke zveřejnění programu	20
9 Nepovinné přílohy	21

1 Vzdělávací program a jeho pojetí

1.1 Základní údaje

Výzva	Budování kapacit pro rozvoj škol II
Název a reg. číslo projektu	Občanský průkaz 4.0 – kompetence pro demokratickou kulturu, reg. č.: CZ.02.3.68/0.0/0.0/16032/0008154
Název programu	Podpora demokratických hodnot
Název vzdělávací instituce	Centrum pro studium demokracie a kultury, o. p. s.
Adresa vzdělávací instituce a webová stránka	Venhudova 17, 614 00 Brno www.cdk.cz; www.obcanskyprukaz.eu
Kontaktní osoba	Mgr. Lenka Váchová; Mgr. Jan Vybíral; Mgr. Iveta Paličková
Datum vzniku finální verze programu	30. listopadu 2021
Číslo povinně volitelné aktivity výzvy	7
Forma programu	Prezenční dvoudenní seminář
Cílová skupina	Středoškolští učitelé (zejména ZSV, občanské nauky a dějepisu); studenti VŠ se zájmem o budoucí uplatnění jako učitelé na SŠ
Délka programu	16 hodin
Zaměření programu (tematická oblast, obor apod.)	Rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu a rozvoj občanských kompetencí (předměty: základy společenských věd, občanská nauka, občanská výchova). Tematická oblast: Podpora demokratických hodnot, prevence extremismu, respekt ke kulturním odlišnostem, prevence xenofobie a dalších negativních jevů ve společnosti.
Tvůrci programu	Mgr. Kateřina Hloušková, Ph.D.; Mgr. Jan Vybíral; Mgr. Eliška Kučerová; Mgr. Petr Šimíček; Mgr. Jiří Sovadina; Doc. Mgr. Pavel Dufek, Ph.D.; Mgr. Aneta Pinková, Ph.D.; Mgr. et Mgr. Petra Mlejnková, Ph.D.

Odborný garant programu	Prof. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.; Prof. PhDr. Vít Hloušek, Ph.D.
Odborní posuzovatelé	Prof. PhDr. Jiří Hanuš, Ph.D.; Doc. Mgr. Denisa Nečasová, Ph.D.
Specifický program pro žáky se SVP (ano x ne)	ne

1.2 Anotace programu

Dvoudenní vzdělávací program nabízí podporu pro středoškolské učitele, kteří hledají inspiraci pro rozvíjení občanských kompetencí a politické gramotnosti u žáků. Pedagogům, kteří hledají cesty, jak svým žákům přiblížit hodnoty demokracie, program nabízí nejen teoretický vhled do dané problematiky, ale také příležitost zorientovat se v dostupných vzdělávacích materiálech a vyzkoušet si jejich aplikaci pro výuku. V neposlední řadě program poskytuje také prostor pro strukturované sdílení zkušeností s kolegy z jiných škol.

Vzdělávací program vzniknul v rámci projektu [Občanský průkaz 4.0](#), který v letech 2018–2021 realizovalo Centrum pro studium demokracie a kultury ve spolupráci s Masarykovou univerzitou, Univerzitou Hradec Králové a Univerzitou Palackého, a je určen zejména institucím, které mají akreditaci k poskytování dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP). V projektu vzniklo celkem šest vzdělávacích programů pro učitele a šest programů pro žáky SŠ.

1.3 Cíl programu

Hlavním cílem programu je poskytnout podporu středoškolským učitelům pro rozvoj občanských kompetencí a pro rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu (především kompetencí „občanský postoj“, „odpovědnost“ a hodnoty „demokracie, spravedlnosti, čestnosti, rovnosti a právního státu“).

Obecné cíle programu jsou tyto:

- Účastník se seznámí s teoretickými (politologickými) souvislostmi hodnot, na nichž stojí a které předpokládají demokratické režimy, a s důsledky absence těchto hodnot ve společnosti.
- Účastník se seznámí s dostupnými vzdělávacími materiály pro rozvoj politické gramotnosti demokratických hodnot a vyzkouší si jejich aplikaci pro výuku.
- Účastník má dostatečný prostor pro strukturované sdílení pedagogických zkušeností.

Konkrétní cíle programu jsou následující:

- Účastník přemýšlí nad tématem demokratických hodnot.
- Účastník umí žákům vysvětlit význam politické participace a dělby moci pro dobré fungování demokracie.
- Účastník rozumí aktuálním problémům spojeným s nedostatečnou politickou reprezentací občanů a porušováním dělby moci.

- Účastník zná příklady možných řešení nedostatečné politické reprezentace občanů a současně si uvědomuje jejich slabé stránky.
- Účastník umí žákům vysvětlit pojem korupce.
- Účastník zná rozlišení pojmu korupce v širším a užším významu.
- Účastník dovede uvést příklady korupčního jednání.
- Účastník reflektuje vztah mezi vnímáním korupce a demokratickou kulturou.
- Účastník umí žákům vysvětlit příčiny extremismu.
- Účastník zná tzv. push a pull faktory radikalizace, jakož i osobnostní faktory.
- Účastník dovede uvést různé důvody pro vstup i opuštění extremistické skupiny.
- Účastník zná online databázi Rozcestník a umí s ní (a s některými výukovými materiály v databázi uvedenými) pracovat.
- Účastník si prakticky vyzkouší několik aktivit z Rozcestníku k tématu demokratické hodnoty.
- Účastník sdílí své vlastní zkušenosti s ostatními.
- Účastník se aktivně zapojuje do diskuse, reflektuje své zkušenosti, názory a uvědomění v oblasti problematiky politické gramotnosti a demokratických hodnot.
- Účastník sdílí s kolegy příklady dobré praxe.
- Účastník je schopen pojmenovat přínos vzdělávacího semináře pro svou vlastní praxi.

1.4 Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu

Program je zaměřen zejména na metodickou podporu v oblasti vytváření občanských kompetencí definovaných v RVP. Současně však podporuje i schopnost rozvíjet kompetence komunikační, sociální, personální a kompetence k řešení problémů.

Program je koncipován v souladu s Kompetencemi pro demokratickou kulturu a rozvíjí především kompetence „občanský postoj“, „odpovědnost“ a hodnoty „demokracie, spravedlnosti, čestnosti, rovnosti a právního státu“.

Program seznamuje účastníky s řadou vzdělávacích materiálů a aktivit (a umožňuje osvojení souvisejících konkrétních a praxí ověřených metodických postupů), jejichž použití ve výuce vede k rozvoji zmíněných kompetencí, často díky kombinaci formálního a neformálního vzdělávání.

1.5 Forma

Prezenční dvoudenní seminář

1.6 Hodinová dotace

16 hodin (1 hodina = 45 minut)

1.7 Předpokládaný počet účastníků a upřesnění cílové skupiny

Počet účastníků: optimálně 12–24 osob

Cílová skupina: primárně středoškolští učitelé, zejména ti, kteří vyučují ZSV, dějepis, občanskou nauku apod.; sekundárně také studenti VŠ, kteří mají zájem v budoucnu na střední škole učit.

1.8 Metody a způsoby realizace

Dvoudenní prezenční seminář kombinuje různé didaktické metody: přednáška, moderovaná diskuse, workshop se zážitkovými aktivitami, práce s textem, práce ve dvojicích, imaginace, brainstorming, reflexe, skupinová reflexe apod.

Realizace semináře je podrobně popsána v [metodice pro pořadatele semináře](#). Pedagogická východiska a obecné zásady pro vzdělávání dospělých jsou popsány v [Obecné metodice](#), s níž je vhodné se seznámit před realizací programu.

1.9 Obsah – přehled tematických bloků a podrobný přehled témat programu a jejich anotace včetně dílčí hodinové dotace

Uvedení do semináře – počet hodin: 3

První tři hodiny otevírají celý dvoudenní seminář. Účastníci se seznámí s programem semináře a jeho cíli. Mají na úvod prostor formulovat, co od něj očekávají. Seznámí se také s ostatními účastníky a sdílejí s nimi první postřehy a zkušenosti související s tématem. V prvním přiblížení se otevře hlavní téma semináře: podpora demokratických hodnot.

Je liberální demokracie v krizi? – počet hodin: 2

Čtvrtá a pátá hodina semináře tvoří vzdělávací lekci, která je věnována reflexi aktuálních problémů demokracie souvisejících s nedostatečnou politickou reprezentací občanů a porušováním dělby moci. Oby typy problémů jsou představeny nejen jako politologicky zajímavý problém, ale především jako výzva pro nové promyšlení a uskutečňování hodnot demokracie. Lekce se skládá z přednášky a následné diskuse.

Tolerance a vnímání korupce – počet hodin: 1

Šestá hodina semináře je tvořena vzdělávací lekcí zaměřenou na problematiku korupce. Jaká je v České republice míra korupce? Jak ji zde lidé vnímají? A jaký vliv má korupce na kvalitu demokracie? Lekce se skládá z přednášky a následné diskuse.

Příčiny extremismu a radikalizace – počet hodin: 1

Sedmá hodina semináře je tvořena vzdělávací lekcí zaměřenou na příčiny extremismu a radikalizace. Proč dochází ve společnosti k růstu extremismu? Jak a proč se lidé radikalizují? Proč naopak lidé extremistické skupiny opouštějí? Lekce se skládá z přednášky a následné diskuse.

Příprava a představení aktivity k demokratickým hodnotám – počet hodin: 6

Osmá až třináctá hodina semináře tvoří vzdělávací lekcí zaměřenou na získání praktických znalostí a dovedností pro rozvoj občanských kompetencí žáků ve výuce souvisejících podporou demokratických hodnot. Účastníci se seznámí s online databází vhodných vzdělávacích materiálů a aktivit, naučí se s ní pracovat, vyzkouší si udělat přípravu na hodinu nebo část hodiny a sami takovou výuku realizují se spoluúčastníky semináře v roli žáků.

Sdílení zkušeností a diskuse k demokratickým hodnotám – počet hodin: 3

Poslední tři hodiny vzdělávacího programu nabízejí prostor ke vzájemnému sdílení zkušeností mezi účastníky programu a pro společnou reflexi problematiky demokratických hodnot v perspektivě středoškolského vzdělávání. Cílem je také zhodnotit celý seminář a jeho přínos pro pedagogickou praxi účastníků a v neposlední řadě poskytnout zpětnou vazbu pořadatelům.

1.10 Materiální a technické zabezpečení

Vzdělávací program může být realizován ve škole nebo jiném vzdělávacím zařízení, kde je k dispozici dataprojektor, plátno, ozvučení, tabule, flipchart, tiskárna, připojení na WiFi a běžné školní materiálové vybavení (papíry, fixy, post-it papírky, nůžky apod.). Je vhodné, aby místnost pro realizaci semináře umožňovala variabilní rozmístění lavic a židlí pro různé didaktické metody. Vhodná je také malá kuchyň v zázemí pro přípravu kávy či drobného občerstvení v krátkých přestávkách programu.

1.11 Plánované místo konání

Jakákoli škola nebo jiné vzdělávací zařízení, která umožňuje výše uvedené technické zabezpečení. Poblíž místa konání by měla být možnost se naobědvat (školní jídelna, restaurace apod.).

1.12 Způsob realizace programu v období po ukončení projektu

Vzdělávací program je navržen tak, aby byl snadno přenositelný, aby ho bez větších obtíží mohly realizovat různé instituce poskytující DVPP. Nároky na pořadající instituci, nezbytné pro úspěšnou realizaci vzdělávacího programu, jsou uvedeny v [Obecné metodice](#) ke všem šesti programům pro učitele, které vznikly v projektu Občanský průkaz 4.0.

1.13 Kalkulace předpokládaných nákladů na realizaci programu po ukončení projektu

Počet realizátorů/lektorů: minimálně 2

Položka		Předpokládané náklady
Celkové náklady na realizátory/lektory		32 000
z toho	<i>Hodinová odměna pro 1 realizátora/ lektora včetně odvodů</i>	1 000
	<i>Ubytování realizátorů/lektorů</i>	0
	<i>Stravování a doprava realizátorů/lektorů</i>	0
Náklady na zajištění prostor		4 000
Ubytování, stravování a doprava účastníků		0
z toho	<i>Doprava účastníků</i>	0
	<i>Stravování a ubytování účastníků</i>	0
Náklady na učební texty		500
z toho	<i>Příprava, překlad, autorská práva apod.</i>	0
	<i>Rozmnožení textů – počet stran: 30</i>	500
Režijní náklady		5 500
z toho	<i>Stravné a doprava organizátorů</i>	1 000
	<i>Ubytování organizátorů</i>	0
	<i>Poštovné, telefony</i>	500
	<i>Doprava a pronájem techniky</i>	0
	<i>Propagace</i>	2 500
	<i>Ostatní náklady</i>	1 500
	<i>Odměna organizátorům</i>	0*
Náklady celkem		42 000
Poplatek za 1 účastníka		2 100**

* zahrnuta v odměně pro realizátora/lektora

** vyrovnaný rozpočet při počtu 20 účastníků

1.14 Odkazy, na kterých je program zveřejněn k volnému využití

Program je k dispozici pod licencí [Creative Commons 4.0](#) (CC BY-SA 4.0) na webových stránkách projektu [Občanský průkaz 4.0](#) a na [Metodickém portálu RVP.cz](#).

Není-li uvedeno jinak, jsou v programu (včetně všech jeho příloh) použité výukové texty, prezentace, fotografie, grafy, snímky obrazovky, schémata a grafické prvky autorským dílem tvůrců nebo jsou z volných databází.

2 Podrobně rozpracovaný obsah programu

Podrobně rozpracovaný obsah programu pro účastníky je dostupný v podobě [pracovního sešitu](#) pro účastníky vzdělávacího programu a zejména pak v související [metodice pro pořadatele semináře](#), která je rozpracována na detailní úroveň jednotlivých aktivit ve vyučovacích hodinách.

Vzdělávací program je koncipován jako prezenční dvoudenní seminář, jehož doporučený harmonogram je následující:

PRVNÍ DEN SEMINÁŘE			
Doporučený čas	Vzdělávací lekce / Přestávka	Vyučovací hodina	Poznámka
8.00–10.25	Uvedení do semináře	1–3	Přestávka 10 minut po 3. aktivitě
10.25–10.40	Přestávka		
10.40–12.10	Je liberální demokracie v krizi?	4–5	
12.10–13.30	Přestávka na oběd		
13.30–14.15	Tolerance a vnímání korupce	6	
14.15–14.25	Přestávka		
14.25–15.10	Příčiny extremismu a radikalizace	7	
DRUHÝ DEN SEMINÁŘE			
Doporučený čas	Program	Vyučovací hodina	Poznámka
8.00–12.50	Seznámení s Rozcestníkem, příprava a představení aktivity	8–13	Dvě přestávky na 10 minut po aktivitě 3.2 a po prezentaci druhé skupiny
12.50–14.00	Přestávka na oběd		
14.00–16.25	Sdílení zkušeností a diskuse	14–16	Přestávka 10 minut po 3. aktivitě

Všechny materiály obsažené v tomto vzdělávacím programu lze v zásadě využít i jinak (např. pro samostudium, pro přípravu výuky, přímo pro výuku, pro diskuse apod.):

[Obecná metodika](#) nabízí řadu podnětů pro vzdělávání dospělých, které jsou velice dobře využitelné i v jiném kontextu.

[Pracovní sešit](#) obsahuje výukové texty, s nimiž je možné pracovat při hodinách, dále podněty k diskusi a typy pro výuku. Linky na prezentace k výukovým textům jsou uvedeny níže v kapitole 4.

[Metodika pro pořadatele semináře](#) mj. obsahuje „řešení“ k otázkám z pracovního sešitu, a může tak usnadnit přípravu diskusí v hodinách.

Databáze [Rozcestník](#) je koncipována jako zdroj vyzkoušených kvalitních materiálů a programů pro výuku a jako taková může být využita i mimo rámec tohoto vzdělávacího programu.

3 Metodická část

V rámci projektu Občanský průkaz 4.0 vzniklo celkem šest vzdělávacích programů pro učitele, které jsou koncipovány jako intenzivní dvoudenní (16 hodin) prezenční semináře pro středoškolské pedagogy a vysokoškolské studenty učitelství pro SŠ, kteří by rádi zkvalitnili svoji výuku v oblastech jako je mediální gramotnost, občanská gramotnost, prevence extremismu, podpora demokratických hodnot apod. a kteří hledají inspiraci pro zkvalitnění a inovaci výuky základů společenských věd, občanské nauky nebo dalších předmětů.

K dispozici je tedy šest vzdělávacích programů (seminářů), které jsou zcela samostatné a ucelené a nijak na sebe nenavazují. Zde je stručný přehled jejich vzdělávacích obsahů a jejich zaměření na rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu u žáků:

Název programu	Obsahy	Rozvíjené kompetence pro demokratickou kulturu
Odpovědný vztah k médiím	<ul style="list-style-type: none"> • mediální gramotnost • fake news • kybernetická bezpečnost 	<ul style="list-style-type: none"> • znalost a kritické pochopení světa • odpovědnost
Občanská participace na veřejném životě	<ul style="list-style-type: none"> • formy občanské participace • občanská participace v EU • příklady dobré praxe 	<ul style="list-style-type: none"> • občanský postoj • odpovědnost
Politická participace na veřejném životě	<ul style="list-style-type: none"> • formy politické participace • volební systémy • příklady dobré praxe 	<ul style="list-style-type: none"> • občanský postoj • odpovědnost
Prevence extremismu a respekt ke kulturním odlišnostem	<ul style="list-style-type: none"> • současné podoby extremismu • extremismus v ČR • výchova k toleranci a respektu 	<ul style="list-style-type: none"> • otevřenost ke kulturní jinakosti • úcta • lidská důstojnosti a lidská práva • kulturní rozmanitost
Podpora demokratických hodnot	<ul style="list-style-type: none"> • krize liberální demokracie • politická korupce • příčiny extremismu 	<ul style="list-style-type: none"> • hodnota demokracie, spravedlnosti, čestnosti, rovnosti a právního státu
Rozvoj všeobecného přehledu a občanských kompetencí	<ul style="list-style-type: none"> • co je demokracie • jak učit (o) demokracii 	<ul style="list-style-type: none"> • znalost a kritické pochopení světa • občanský postoj • odpovědnost

Základní struktura všech šesti vzdělávacích programů (seminářů) je následující:

Teorie – v tomto bloku mají účastníci příležitost zamyslet se nad teoretickými souvislostmi a aktuálními problémy odpovědného vztahu k médiím, občanské a politické participace, tématu extremismu, demokratických hodnot, občanských kompetencí apod. a seznámit se současnou odbornou reflexí těchto problematik.

Praxe – v tomto bloku se účastníci prakticky a zážitkově seznámí se zajímavými vzdělávacími aktivitami a programy, které jsou v českém prostředí k dispozici, naučí se s nimi pracovat a porozumí jejich aplikaci ve výuce při rozvíjení občanských kompetencí žáků.

Sdílení – v závěrečném bloku je vytvořen prostor pro společnou reflexi tématu semináře, pro diskusi nad vzděláváním žáků v dané oblasti a pro vzájemné sdílení pedagogických zkušeností a příkladů dobré praxe.

Semináře jsou navrženy velmi prakticky – účastníci si zažijí a sami na sobě vyzkoušejí rozmanité vzdělávací materiály a programy, které pak mohou snadno zařadit do výuky. Seznámí se také s on-line databází dalších materiálů a programů, naučí se v ní hledat a získají tak další velkou inspiraci pro svoji praxi. Velký prostor je v seminářích věnován diskusi, reflexi a sdílení zkušeností, takže účastníci mají příležitost navzájem se obohacovat příklady dobré praxe a profesně se motivovat a inspirovat.

Semináře také nabízejí jistou variabilitu a umožňují vyjít vstříc konkrétní cílové skupině nebo zhodnotit předchozí zkušenosti a znalosti pořadatelů. Různé varianty pro realizaci nebo návrhy na rozšíření programu jsou uvedeny v metodikách k jednotlivým seminářům.

Pokud jde o formu seminářů, jsou koncipovány jako prezenční 16 hodinová dvoudenní akce. Forma seminářů musí zůstat prezenční, protože osobní kontakt s lektory a zážitkové pojetí workshopů jsou nezastupitelné, podobně jako průběžné i závěrečné sdílení s ostatními účastníky. Semináře tedy nelze ve stávající podobě realizovat distanční nebo kombinovanou formou.

Pořadatelé semináře by se měli nejprve seznámit s [Obecnou metodikou](#), která je společná pro všech šest vzdělávacích programů a která popisuje rozvoj klíčových kompetencí, definuje cíle, pojednává o specifikách cílové skupiny, skupinové dynamice, podmínkách k učení, vysvětluje využití pracovního sešitu a dává praktická doporučení k realizaci.

Podrobně rozpracovaná metodická část vzdělávacího programu Podpora demokratických hodnot je pak dostupná v samostatně zpracované [metodice pro pořadatele semináře](#). Tato metodika podrobně popisuje realizaci jednotlivých vzdělávacích lekcí a obsahuje linky na všechny další potřebné materiály (prezentace, databázi Rozcestník, průvodce databází Rozcestník apod.)

4 Příloha č. 1 – Soubor materiálů pro realizaci programu

Všechny materiály potřebné pro realizaci jsou dostupné online a v metodice pro pořadatele semináře jsou jednotlivé odkazy umístěny na příslušných místech. Pořadatelé tak mají potřebné materiály vždy po ruce. Odkazy na materiály uvádíme i zde (*s komentářem pro případné další využití*):

Pracovní sešit pro účastníky

Pracovní sešit pro účastníky [je dostupný zde](#). Pracovní sešit obsahuje zajímavé výukové texty, s nimiž je možné pracovat při hodinách, dále podněty k diskusi a tipy pro výuku. Prezentace k nim jsou uvedeny níže.

Prezentace pro přednáškové vzdělávací lekce

[Je liberální demokracie v krizi?](#)

[Tolerance a vnímání korupce](#)

[Příčiny extremismu a radikalizace](#)

Výukové texty k těmto prezentacím a podněty k diskusi jsou v pracovním sešitu.

Metodika pro pořadatele semináře

[Metodika pro pořadatele semináře](#) mj. obsahuje „řešení“ k otázkám z pracovního sešitu, a může tak usnadnit přípravu diskusí v hodinách.

Online databáze vzdělávacích materiálů a aktivit pro praktickou část

Databáze Rozcestník [je dostupná zde](#). Databáze je koncipována jako zdroj vyzkoušených kvalitních materiálů a programů pro výuku a jako taková může být využita i mimo rámec tohoto vzdělávacího programu. Praktický průvodce touto databází je [dostupný zde](#).

Obecná metodika

[Obecná metodika](#) je určena především pořadatelům semináře, nabízí ale řadu podnětů pro vzdělávání dospělých, které jsou velice dobře využitelné i v jiném kontextu.

Evaluační dotazník

Evaluační dotazník [je dostupný zde](#).

Veškerá doporučená literatura a doporučené internetové zdroje pro lektory i účastníky semináře jsou uvedeny v pracovním sešitě a obou metodikách. Pokud jde o použité zdroje, není-li uvedeno v materiálech jinak, čerpali jsme při tvorbě tohoto vzdělávacího programu z následujících zdrojů:

Použitá literatura a použité internetové zdroje

Brown, Rupert: *Group processes. Dynamic within and between groups*. Oxford: Blackwell, 2000.

Čáp, Jiří a Jan Mareš: *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007.

Čáp, Jiří: *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993.

Fraser, Barry J.: Research on classroom and school climate. In: Dorothy Gabel (ed.): *Handbook of research on science teaching and learning*. New York: Macmillan, 1994.

Gray, David, Sunni Brown a James Macanuso: *Gamestorming. A playbook for innovators, rulebreakers, and changemakers*. Beijing: O'Reilly, 2010.

Hanuš, Milan: *Instruktorský slabikář – Metodická příručka pro všechny, kdo organizují kurzy zážitkové pedagogiky*. Praha: Grada, 2016.

Hermochová, Soňa: *Skupinová dynamika ve školní třídě*. Kladno: AISIS, 2005.

Hillier, Yvonne: *Reflective teaching in further and adult education*. London: Continuum, 2005.

Janis, Irving Lester: *Victims of groupthink. A psychological study of foreign-policy decisions and fiascoes*. Boston: Houghton Mifflin, 1997.

Karfíková, Světlá: *Svetlo, zvuk a mikroklíma v škole*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1967.

Kolář, Jan: *Skupinová reflexe u lektorů osobnostně sociálního rozvoje*. Brno: Masarykova univerzita, 2013.

Kolb, David A.: *Experimental learning. Experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice Hall, 1984.

Kraus, Blahoslav: Sociální prostředí jako výchovný činitel. *Pedagogika*, č. 6, 1985.

Křivohlavý, Jaro a Jiří Mareš: *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995.

Langer, Tomáš: *Moderní lektor. Průvodce úspěšného vzdělavatele dospělých*. Praha: Grada, 2016.

Luckner, John L. a Reldan S. Nadler: *Processing the experience. Strategies to enhance and generalize learning*. Dubuque: Kendall Hunt publishing Company, 1997.

Martin, Rod A.: *The Psychology of humor. An integrative approach*. London: Elsevier, 2007.

Nováčková, Jana: *Komunitní kruh* [online]. Metodický portál RVP, 2005. [cit. 2021-12-01]. Dostupné z [www: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/424/komunitni-kruh.html>](http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/424/komunitni-kruh.html).

Palána, Zdeněk: *Lidské zdroje – Výkladový slovník*. Praha: Academia, 2002.

Piaget, Jean: *La représentation du monde chez l'enfant*. Paris: Presses Universitaires de France, 1947.

Plamínek, Jiří: *Vzdělávání dospělých. Průvodce pro lektory, účastníky a zadavatele*. Praha: Grada, 2010.

Průcha, Jan: *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002.

Řezáč, Jaroslav: *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998.

Scott-Webber, Lennie: *In sync: Environmental behavior research and the design of learning spaces*. Ann Arbor: Society for college and university planning, 2009.

Stýblo, Zbyšek: *Nauka o stavbách. Školské stavby*. Praha: České vysoké učení technické, 2010.

Šedřová, Klára: *Žáci se smějí učitelům. Podoby a funkce školního humoru zaměřeného na učitele*. *Pedagogická orientace*, č. 1., 2012.

Tosey, Paul a Gregory Josie: *Dictionary of personal development*. Hoboken: Wiley, 2002.

5 Příloha č. 2 – Soubor metodických materiálů

Metodika pro pořadatele semináře

Podrobná metodika pro pořadatele semináře [je dostupná zde](#). Jde o základní materiál k realizaci celého semináře. Obsahuje linky na všechny ostatní materiály a krok za krokem provádí lektora seminářem.

Obecná metodika

[Obecná metodika](#) je koncipována jako obecná metodická příručka pro pořadatele seminářů v projektu Občanský průkaz 4.0. Obsahuje metodické komentáře společné pro všech šest vzdělávacích programů pro učitele.

Prezentace pro přednáškové vzdělávací lekce

[Je liberální demokracie v krizi?](#)

[Tolerance a vnímání korupce](#)

[Příčiny extremismu a radikalizace](#)

Výukové texty k těmto prezentacím a podněty k diskusi a řešení těchto podnětů jsou uvedeny v metodice pro pořadatele semináře.

Pracovní sešit pro účastníky

Pracovní sešit pro účastníky [je dostupný zde](#). Jeho použití je popsáno v metodice pro pořadatele semináře i v obecné metodice.

Online databáze vzdělávacích materiálů a aktivit pro praktickou část

Databáze Rozcestník [je dostupná zde](#). Využití této databáze v programu je popsáno v metodice pro pořadatele semináře. Praktický průvodce touto databází je [dostupný zde](#).

Přehled podobných materiálů z OP VK a OP VVV

Podrobný a komentovaný přehled kvalitních výukových materiálů, které byly pro tuto oblast vytvořeny, mimo jiné v rámci OP VK a OP VVV, je dostupný online na původním webovém [Rozcestníku](#).

Další podobné materiály vznikly v projektu Občanský průkaz 4.0: pět dalších programů pro učitele a šest pro středoškolské žáky. Tyto další programy jsou [dostupné zde](#).

Evaluační dotazník

Evaluační dotazník [je dostupný zde](#). Dotazník slouží pro získání zpětné vazby od účastníků semináře a jeho využití je popsáno v metodice pro pořadatele semináře.

6 Příloha č. 3 – Závěrečná zpráva o ověření programu v praxi

Závěrečná zpráva o ověření programu v praxi [je dostupná zde](#).

7 Příloha č. 4 - Odborné a didaktické posudky programu

Odborné posudky jsou k dispozici online: [první posudek](#) a [druhý posudek](#).

8 Příloha č. 5 - Doklad o provedení nabídky ke zveřejnění programu

Program byl prezentován v [odborném článku](#) na Metodickém portálu RVP.cz.

9 Nepovinné přílohy

Průvodce databází online výukových materiálů Rozcestník

[Průvodce databází](#)

Přehledné shrnutí Kompetencí pro demokratickou kulturu

[Kompetence pro demokratickou kulturu](#)

